

國賊 Mocskos szívek

Ahol a háború nem ért véget

Különleges, és a köztudatban kevésbé ismert történelmi témát dolgoz fel az idei Titanic Filmfesztivál versenyfilmje. A Mocskos szívek című brazil film azoknak az emigráns japánoknak a világába kalauzol el minket, akik Brazíliában, hazájuktól elszakítva a második világháborús vereség után is hitték: Japán, az istenek országa soha nem veszíthet.

1945-öt írunk. Népes japán közösség éli mindennapi életét Brazíliában: bár emigránsként számtalan tiltás vonatkozik rájuk, igyekeznek megőrizni hagyományait, szokásait, nyelvüket. A helybéli fotográfus japánul utasítja vendégeit, pontosan merre álljanak, az iskolaként használt épületben tucatnyi gyerek tanulja a kandzsik írásmódját. Tanítójuk egy fiatal asszony, Miyuki, a fényképész Takahashi felesége. Az asszony őszinte szerelemmel szereti férjét, mindenben próbál segítségére lenni. Gyakori vendég a fotószalonban Akemi, Miyuki tanítványa is, aki az üzletbe betévedő braziloknak fordítja az elhangzottakat portugál nyelvre. A kislány nem igazán érti, Takahashi miért nem szólal meg portugálul, hiszen ő is beszéli a nyelvet. A válasz így hangzik: „Én japán vagyok.” A kis közösségben a legmagasabb rangot Watanabe Noboru, a Japán Császári Hadsereg ezredese viseli. Az ezredes odaadón hisz a japán nép felsőbbrendűségében, a *tennō* (császár) isteni mivoltában, Japán verhetetlenségében, és minden japántól el is várja, hogy hasonló nézeteket valljon. Vezetésével a férfiak a napot a nemzeti lobogó felvonásával és tiszteletadással kezdik. Ez a tett azonban törvényellenes, hiszen a japánok a brazilokkal ellentétes oldalon harcolnak a háborúban. A brazil sereg vé-

get vet a gyülekezésnek, vezetőjük pedig lábbal tapossa el a szentként tisztelt zászlót. Ez a japánok számára szörnyű vétek: annak, aki megszeptségteleníti a zászlót, pusztulnia kell. Az elszánt férfiak csapata az ezredes vezetésével, köztük az előbb megismert Takahashival, felfegyverkezve indul el a helyi brazil őrség irányába, követelve a zászlót eltaposó tiszt fejét. Az atrocitás eldurvul, a zendülőket az őrse viszik. Ott azonban senki nem hajlandó portugálul válaszolni a feltett kérdésekre, így a japán közösség egyik tagja, Aoki tolmácsol. Ez a tett viszont szintén nemzetellenes tettetnek minősül: Aokit kollaboránsnak, „mocskos szívűnek” titulálják. Watanabe ezredes kiadja a parancsot: mivel Aoki nem méltó a japán nemzethez, meg kell ölni. A feladat végrehajtója pedig nem más, mint Takahashi. Megkezdődik a terror, amely önmagát gerjeszti: Takahashi kardja egyre több „mocskos szívűre” sújt le. Ezzel párhu-

zamosan az ezredes befolyása nőttön-nő, Miyuki szerelme azonban egyre inkább elhalványul, és egy ponton túl a nő már nem tudja, ki is az az ember, akivel eddig élt.

Yamatodamashii a filmvásznon

A *yamatodamashii* nem más, mint a japán néplélek. A kifejezés gyökerei a Heian-korba nyúlnak vissza, ekkor a kínai kultúrából való különbözőség kifejezésére használták; az Edo-korban a szamurájerényeket, a *bushidōt* (a harcos útja) kötötték hozzá; Shōwa császár idején pedig nacionalista propagandával itatódott át. A film nagyszerűen mutatja be a *yamatodamashii* minden értelmét: a háború idején élő japánok lelkivilágát, a bushidō hatását a kultúrára, illetve a fanatikus nacionalizmust is. Így például Takahashi felettese parancsára köteles elvégezni a rábízott feladatot, a gyilkosságot, hiszen ez erkölcsi kötelessége: a

20. században is próbál a *harcos útjához* ragaszkodni. A film egyik tételmondata is a szamuráj erényekhez kapcsolódik: ha egy japán elvesztette a méltóságát, válassza inkább a halált, semmint hogy tovább éljen a szegényben. A filmbéli japánok számára a vereség beismerése is hatalmas szégyen lett volna: számunkra talán elképzelni sem lehet, mekkora sokk volt a vereség egy olyan nép számára, amely ősidőktől fogva (az imperializmus korában pedig fokozottan) hitte uralkodója isteni mivoltát, területét mindig is az istenek földjeként definiálta, melyet soha nem igazzott le idegen hatalom. Ez a fájdalom tökéletesen leolvasható a karakterek arcáról.

Mocskos szívek?

A *Mocskos szívek* nem az amerikai filmekre gyakran jellemző szájbarágós módon sulykolja a nézőnek, hogy kivel kell egyetértsen. A néző eltöprenghet azon, mit gondoltak a brazilok a hazájukba érkező japánokról; mit érezhetett az a japán, aki tudta az igazságot, és azt ki is merte mondani, amiért pedig a biztos halál várt rá. Mit gondolhatta a férfi, aki legbelül tudta, hiábavaló küzdenie, tudta, hogy országát legyőzték, mégis kegyetlenül leszámolt a másikkal? Hogyan érezhetett a nő, aki egyszer csak azzal szembesült, hogy a férfit, akit mindaddig szeretett és tisztelt, valójában sorozatgyilkos? Mi járhatott az ezredes fejében: valóban elhitte, hogy Japán megnyerte a háborút, vagy csak a saját érdekében hirdette ezt? És végül mire gondolhatott a kislány, aki nem értette, mi történik körülötte, és miért nem hajlandó senki sem elmagyarázni neki annak a két írásjegynek a jelentését, amely időről időre feltűnt bizonyos házak falán? Azon is elmélkedhetünk, tulajdonképpen mire vonatkozik a film címe. Valóban az a mocskos szívű, aki beismeri az igazat? Vagy esetleg Takahashi az, hiszen a saját népéhez tartozókat gyilkolja? Talán a portugálok a mocskos szívűek, amiért korlátozták a japánok jogait, és beavatkozásukkal ők is szították a feszültséget? Vagy az a Watanabe ezredes a mocskos szívű, aki a végsőkig ragaszkodott az általa tökéletesnek vélt ideológiához? Sok hasonló kérdés kavarghat a néző fejében a film megtekintése során. A néző ítélete is sokféle lehet: egy nyugati, a japán kultúrában kevésbé jártas személy másként ítélheti meg a látottakat, mint egy olyan néző, aki jobban

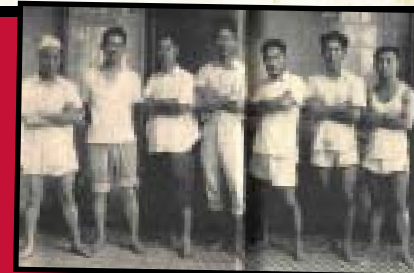
ismeri a kultúrát és a kapcsolódó történelmi eseményeket (hisz a film valós alapokon nyugszik, lásd a keretes írást). A színészek játéka, főleg az arcimimikájuk, fantasztikus, egyik karaktert sem érezzük feleslegesnek, erőltetettnek. A főszereplők között találjuk **Ihara Tsuyoshit**, aki a *Levelek Iwo Jimából* című filmből lehet ismerős. Érdemes megemlíteni, hogy a szereplők között van egy a valóságban is Brazíliában élő színész, **Kaneko Ken**, aki a legidősebb és legismertebb japán színész az országban. A rendező, **Vicente Amorim** gondoskodik arról, hogy a kevés párbeszéd ellenére se unatkozzunk: a beállítások, vágások tökéletesen illeszkednek a mű hangulatához, a csodálatos aláfestő zene pedig már csak hab a tortán. A *Mocskos szívek* lenyűgöző, megrendítő, magával ragadó film – csak ajánlani lehet.

Hornos Dániel

JTÖRI: A Shindō Renmei

A 19. század végétől kezdve egyre több japán emigrált Brazíliába azzal a céllal, hogy ott vagyona tegyen szert, és néhány év múlva visszaköltözzön Japánba. Épp ezért a legtöbben nem voltak hajlandók megtanulni portugálul, nem akartak asszimilódní a brazil kultúrába. A 20. század folyamán ez az emigrációs tendencia tovább nőtt. Amikor azonban német tengeralttjárók elsüllyesztettek egy brazil hajót a partok mentén, a brazilok a japánokat vádolták kémkedéssel. Egy határozatban megtiltottak a japánoknak mindenféle önszerveződést, többek között a gyerekek japán nyelvű oktatását is. Ez persze ellenszenves volt a japánok számára, akik próbálták a tiltásokat kijátszani. Tovább élezte a feszültséget az, hogy Brazília a Japánnal ellentétes oldalon lépett be a háborúba, így az emigránsoknak szinte minden kapcsolatuk megszakadt az anyaországgal. A háború Japán vereségével záródott: Japán kapitulált, a császár rádióbeszédében bejelentette a megadást, és lemondott isteni származásáról. Ezek a hírek a braziliai japánokhoz csak brazil vagy amerikai források által juthattak el. Voltak, akik elfogadták a vereséget, de a fanatikusabbak úgy vélték, a vereségről szóló hírek csak az ellenség propagandájának részei. Vallották, hogy Japán

soha nem veszíthet, továbbra is istenként tisztelték a császárt és hirdették a japán felsőbbrendűséget. Ők alapították meg a *Shindō Renmeit* (臣道連盟 – „Az Alattvalók Útjának Szövetsége”). A szervezet tagjai az emigránsokat két csoportba osztották. Magukat a *kachigumi*hoz, azaz győzelempártiakhoz sorolták, azokat a jobb módú és jobban informált japánokat pedig, akik elismerték a vereséget (*makegumi* – vereségpártiak), leikisinylően „mocskos szívűeknek” nevezték, házukat megjelölték (ez a felirat, a 國賊 – *kokuzoku*: 'hazaáruló' szó viszsztatéró motívum a filmben is), majd levelet küldtek nekik, melyben *szappuku* (rituális öngyilkosság) elkövetésére biztatták őket. Ha ezt nem tették meg, a *Shindō Renmei* fiatalabb tagjai gondoskodtak a hazaárulónak titulált személy haláláról: löfegyverekkel vagy katanával ölték meg őket. A *Shindō Renmei* vezetői valójában tudták az igazat Japán vereségéről, ám rájöttek, hogy a fanatikus japánok segítségével a helyzetből előnyt kovácsolhatnak. Hogy mindekkivel elhitessék Japán győzelmét, képeket és bankjegyeket hamisítottak: például a MacArthur tábornokot és Shōwa császárt ábrázoló képet úgy feliratozták, hogy úgy tűnjön, az amerikai tábornok adja meg magát a japán császárnak. Ezenkívül „Japán kormány” felirattal ellátott holland, amerikai és mexikói bankjegyeket hamisítottak, hogy a japánok

aszt higgyék, Japán meghódította ezeket az államokat. A közösség hiszékenyebb tagjait meggyőzték, hogy adják oda nekik teljes vagyonukat értéktelen jenért cserébe (a háborút követő hatalmas infláció következtében a japán jen teljesen értéktelenedett), és hajón utazzanak vissza Japánba. A pörül járt japánokat általában semmiféle hajó nem várta, de ha mégis, a drágán vett jen hazájukban fabatkát sem ért. A *Shindō Renmei* által kirobantott terror 1946-1947-ben érte el tetőpontját, ezt követően a brazil rendőrség több száz braziliai japán után kezdett nyomozni, és többeket le is tartóztatott. A gyilkosok közül azonban csak tizennégyet ítélték halálra, a szervezet legtöbb tagja amnesztiában részesült. A *Shindō Renmei* tevékenysége mindenképp visszaütött a braziliai japánokra, hiszen a brazil lakosság többsége a szervezettel azonosított minden japánt, nacionalista fanatikusoknak tartva őket.

臣道連盟